

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทอย่างมากต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย และเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยภาครัฐบาลมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยหลายประการ เช่น การพัฒนาการท่องเที่ยวคุณภาพ การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ท้องถิ่น การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การยกระดับภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวไทยในสายตานักท่องเที่ยวทั่วโลก การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศในการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามแนวคิด “ไทยแลนด์ 4.0” การประกาศให้ปี พ.ศ. 2558 เป็นปี “การท่องเที่ยววิถีไทย” เป็นต้น (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559 : 7) ทั้งนี้ศูนย์วิจัยกสิกรไทยประเมินว่า ในปี พ.ศ. 2562 การเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย จะเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.8 จากปี พ.ศ. 2561 โดยรายได้จากการเดินทางของคนไทยในประเทศน่าจะมียอดค่าประมาณ 1.12 ล้านล้านบาท เติบโตร้อยละ 4.7 เมื่อเทียบกับปีก่อน ซึ่งเป็นผลมาจากมาตรการกระตุ้นการท่องเที่ยวภายในประเทศที่ทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวของคนไทยในประเทศไทยเพิ่มขึ้น โดยจังหวัดที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยขยายตัวสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ขอนแก่น (เพิ่มขึ้นร้อยละ 7.44) รองลงมาคือ บุรีรัมย์ (เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.69) และจันทบุรี (เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.24) ตามลำดับ (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2562)

ยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560-2564) ในยุทธศาสตร์ที่ 1 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งสินค้า บริการ การอำนวยความสะดวกในการสร้างสมดุลให้กับการท่องเที่ยวผ่านการตลาด โดยมีมาตรการและแนวทางปฏิบัติ ดังนี้ 1) พัฒนาแหล่งสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวบนฐานของความสมดุลและยั่งยืน 2) ส่งเสริมและพัฒนาด้านการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว และ 3) ส่งเสริมการกระจายการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ เวลาและกลุ่มตลาด (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559 : 8) และสำหรับแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2559-2563 สาระสำคัญของแผนยุทธศาสตร์มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนให้มีความรู้และเพิ่มทักษะความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างยั่งยืน ตามแนวคิดของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานของความพอเพียง รวมทั้งเพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่าของต้นทุนทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชน อันจะทำให้เกิดการยกระดับความสำคัญของชุมชนในสังคม เพื่อเพิ่มจำนวนชุมชนที่มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีมาตรฐานคุณภาพภายใต้ขีดความสามารถของการรองรับของชุมชน และเพื่อเพิ่มจำนวนเครือข่ายและความเข้มแข็งของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558 : 12)

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการ

พัฒนาคนและชุมชน ทั้งในด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน รวมถึงเป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูวัฒนธรรม สืบทอด เผยแพร่ และสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว หรือผู้คนในชุมชนกับผู้มาเยือน สร้างการรับรู้ ความผูกพันผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างนักท่องเที่ยวกับสมาชิกในชุมชน (ณัฐพัชร มณีโรจน์, 2560 : 30) ดังนั้นการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของชุมชน ก่อให้เกิดการจ้างงาน การสร้างอาชีพ ทำให้เกิดการพัฒนาศรษฐกิจระดับชุมชน เพราะการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนต่าง ๆ มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการหมุนเวียนรายได้ในชุมชน และเกิดการกระจายผลประโยชน์และรายได้ในชุมชนต่อไป (ศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน, 2562 : 7)

ตำบลบางสระแก้ว ตั้งอยู่ในเขตอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านเนิน หมู่ที่ 2 บ้านกลาง หมู่ที่ 3 บ้านเนินกลาง หมู่ที่ 4 บ้านกองหิน และหมู่ที่ 5 บ้านแถวนา เป็นชุมชนเกษตรกรรม มีพื้นที่ราบลุ่มปากแม่น้ำ เชื่อมต่อสู่ทะเลป่าชายเลน ชาวบ้านในตำบลมีอาชีพเกี่ยวข้องกับการทอเสื่อ ทำนา ทำสวนผลไม้ และการประมงพื้นบ้าน 3 น้ำ 9 นา คือ น้ำจืด น้ำเค็ม และ น้ำกร่อย โดยมีการทำการเกษตรที่หลากหลาย ได้แก่ นาข้าว นากก นาปอ นาบัว นาถั่ว นาข้าวโพด นามะพร้าว นามะนาว และนาทุ้ง ตำบลบางสระแก้วเป็นชุมชนหนึ่งที่มีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมและรูปแบบการดำเนินชีวิต ทั้งด้านการเกษตร การประมง และศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะภูมิปัญญาในการทอเสื่อของบางสระแก้ว ที่มีชื่อเสียงมายาวนาน จากทรัพยากรที่มีอยู่เป็นองค์ประกอบที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้ตำบลบางสระแก้วเป็นชุมชนท่องเที่ยว (ธงชัย ศรีเบญจโชติ และคนอื่น ๆ, 2558 : 70) จากศักยภาพการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของตำบลบางสระแก้วทำให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนบางสระแก้ว และในปี พ.ศ. 2561 ตำบลบางสระแก้วได้รับเลือกให้เป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งโครงการดังกล่าวมุ่งเน้นการนำแนวคิดการพัฒนารูปแบบใหม่ของสินค้า OTOP ออกจากชุมชน สู่อุตสาหกรรมได้ เน้นสินค้าภายในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้เสน่ห์ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์แปลงเป็นรายได้ โดยไม่ต้องแข่งขัน หรือนำผลิตภัณฑ์ออกไปจำหน่ายนอกชุมชน สร้างรายได้จากการท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง โดยมีการเปิดตัวชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี อ.แหลมสิงห์ “เสน่ห์ไม่จาง ที่บางสระแก้ว” ในวันที่ 5-7 ตุลาคม พ.ศ. 2561 (สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์, 2562) โครงการดังกล่าวทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบางสระแก้วเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากขึ้น

อย่างไรก็ตามเมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น สิ่งก็ตามมา คือ ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยว ประกอบด้วยผลกระทบที่เป็นด้านบวกและผลกระทบที่เป็นด้านลบที่ส่งผลกระทบต่อคนในชุมชน ซึ่งผลกระทบทางเศรษฐกิจด้านบวกจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนในชุมชน เช่น การสร้างอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการจ้างงานแก่คนในชุมชน ทำให้มีรายได้เข้าสู่ชุมชน ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ และส่งผลให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น เป็นต้น ในขณะที่ผลกระทบทางเศรษฐกิจด้านลบอาจก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ แก่คนในชุมชน เช่น ราคาสินค้าอุปโภคบริโภคสูงขึ้น ค่าครองชีพในชุมชนสูงขึ้น ปัญหาที่ดินในชุมชนมีราคาสูงขึ้น ปัญหาการว่างงานนอกฤดูกาลท่องเที่ยว ปัญหาการแก่งแย่งผลประโยชน์ เป็นต้น ถึงแม้การท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างอาชีพ ก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน แต่รายได้ที่เพิ่มขึ้นนั้นไม่สามารถชดเชยได้ว่ารายได้มีการกระจาย

ไปสู่กลุ่มบุคคลใด และมีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมหรือไม่ ซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน นอกจากจะเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเพิ่มขึ้นของรายได้แล้วยังต้องก่อให้เกิดการกระจายรายได้ ให้เป็นไปอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันในสังคม ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา ผลกระทบด้านเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัด จันทบุรี ทั้งผลกระทบด้านบวกและผลกระทบด้านลบ รวมถึงการศึกษาถึงการกระจายรายได้ของคน ในชุมชนตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัด การท่องเที่ยวและการกระจายรายได้ที่มีความเหมาะสมกับชุมชน ซึ่งจะเป็นแนวทางในการส่งเสริม การท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ให้เกิดการพัฒนาย่าง ยั่งยืนและพึ่งพาตนเองได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาถึงการกระจายรายได้ของครัวเรือนในตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการกำหนด ยุทธศาสตร์ และแผนงานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อทราบถึงการกระจายรายได้ของครัวเรือนในตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายการ พัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน เพื่อช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ในชุมชน
3. เพื่อทราบถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เพื่อให้ชุมชนและหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องนำแนวทางการแก้ไขปัญหาผลกระทบทางเศรษฐกิจไปใช้ในการหาแนวทางส่งเสริมอาชีพที่ เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลบางสระแก้ว จังหวัดจันทบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่
งานวิจัยนี้ศึกษาครัวเรือนในเขตพื้นที่ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
2. ขอบเขตด้านเวลา
งานวิจัยนี้ใช้ระยะเวลาดำเนินการ 1 ปี (กุมภาพันธ์ 2563 - กุมภาพันธ์ 2564)

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

3.1 การสำรวจผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี โดยทำการสำรวจผลกระทบทางเศรษฐกิจทั้งด้านบวกและด้านลบที่เกิดจากการท่องเที่ยว

3.2 การกระจายรายได้ของครัวเรือนในตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี โดยการนำข้อมูลรายได้ของครัวเรือนมาวิเคราะห์เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์จีนิ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดถึงการกระจายรายได้ของครัวเรือน

3.3 ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี โดยการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดจากผลกระทบด้านลบ เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทาง และรูปแบบของการท่องเที่ยว โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ มีการนำทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนมาเป็นเอกลักษณ์ในการจัดการท่องเที่ยว และมีการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม ทั้งนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี และวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

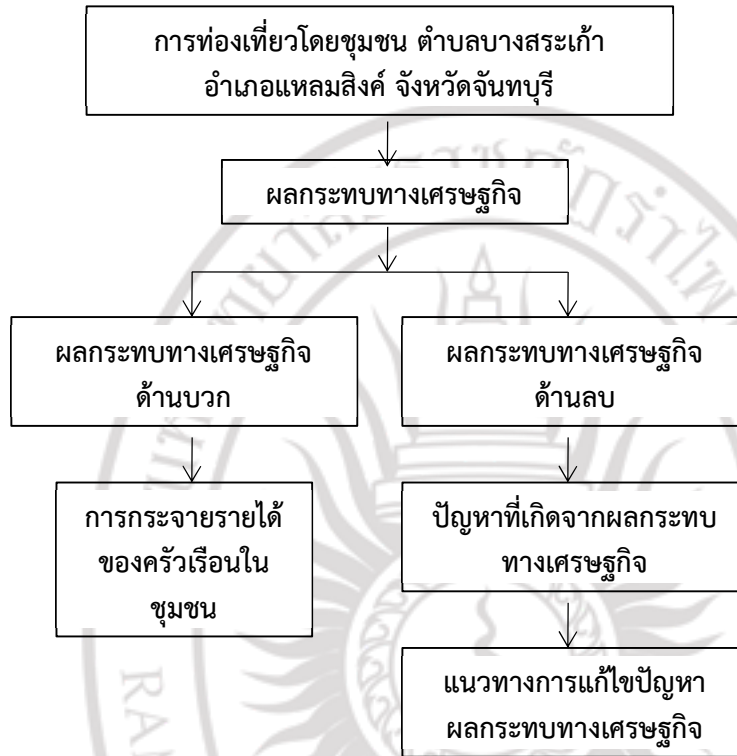
2. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจทั้งทางด้านบวกและทางด้านลบในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

3. ผลกระทบทางเศรษฐกิจด้านบวก คือ การเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ คนในชุมชนมีอาชีพมากขึ้น คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการกระจายรายได้ในชุมชน มาตรฐานการครองชีพดีขึ้น การพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการ

4. ผลกระทบทางเศรษฐกิจด้านลบ คือ การเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ค่าครองชีพสูงขึ้น ราคาสินค้าสูงขึ้น ภาวะหนี้สินของครอบครัว การกระจายรายได้ไม่ทั่วถึง ราคาที่ดินสูงขึ้น

5. การกระจายรายได้ของครัวเรือน คือ ดัชนีวัดความเท่าเทียมทางเศรษฐกิจ ซึ่งการกระจายรายได้เหมาะสมและเท่าเทียมในสังคมจะแสดงถึงการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน การวัดการกระจายรายได้ของครัวเรือนด้วยค่าสัมประสิทธิ์จีนิ ค่าสัมประสิทธิ์จีนิมีค่าระหว่าง 0 ถึง 1 เมื่อค่าสัมประสิทธิ์จีนิเท่ากับ 0 หมายถึง การกระจายรายได้มีความเท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์ และเมื่อค่าสัมประสิทธิ์จีนิเท่ากับ 1 หมายถึง การกระจายรายได้มีความไม่เท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นเมื่อค่าสัมประสิทธิ์จีนิมีค่าต่ำลง แสดงว่า การกระจายรายได้มีความเป็นธรรมมากขึ้น ในทางตรงข้ามเมื่อค่าสัมประสิทธิ์จีนิมีค่ามากขึ้น แสดงว่า การกระจายรายได้มีความเป็นธรรมน้อยลง

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย